

ЛОМИКАМІНЬ ЖОВТО-ЗЕЛЕНИЙ

Saxifraga luteo-viridis Schott et Kotschy
(*S. corymbosa* auct. non Boiss.)

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Диз'юнктивно поширений вид на межі ареалу. Адм. регіон: Ів.

Ареал виду та його поширення в Україні

Сх. і Пд. Карпати, Балкани, гори Туреччини. В Україні росте у Чивчинських горах — на вершинах г. Гнетеса, Команова, Рижкуватий, Сулігул. Трапляється на кордоні з Румунією або неподалік. Адм. регіон: Ів.

Чисельність та структура популяцій

Популяції невеликі за площею і чисельністю. Участь генеративних особин у них становить близько половини.

Причини зміни чисельності

Чисельність популяцій стабільна, але обмежена незначними площами виходів кальцитів. В окремих місцях вид заселяє придорожні відслонення вапняків антропогенного походження.

Умови місцезростання

Приурочений до освітлених вапнякових скель й оголених каменів. Трапляється в наскельних угрупованнях союзу *Cystopteridion* у межах 1330–1550 м н. р. м. Мезоксерофіт, петрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Розеткова трав'яна рослина з нетривалим життєвим циклом. Невеликі простерті розетки до 2,5 см діаметром утворені видовжено-оберненояцеподібними листками. Квітконосний пагіт 6–10 см заввишки, густо опушений, розгалужений у верхній частині, вкритий листками по всьому стеблу й несе 5–20 квіток у густій волоті. Пелюстки жовті, майже цілком перекриті опушеними

зеленкувато-малиновими чашолисточками. Вся рослина сизувата, іноді з малиновим відтінком. Цвіте в липні, плодоносить у серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Спеціальних заходів з охорони природних оселищ не здійснювали. Потрібне заповідання наскельних ділянок у прикордонній смузі Чивчинських гір. Заборонено збирання рослин, руйнування місцезростань.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Міліна, 1994; Pawłowski, 1946; Pawłowski, Walas, 1948; Webb, Gornall, 1989; Zapałowicz, 1889.

Автор: Ю.Й. Кобів
Фото: Я.П. Дідух

ЛОМИКАМІНЬ СУПРОТИВНОЛИСТИЙ

Saxifraga oppositifolia L.

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Зниклий в природі.

Наукове значення
Аркто-альпійський циркумполярний вид в ізольованому оселищі.

Ареал виду та його поширення в Україні
Розповсюджений у гірських та арктичних р-нах Центральної і Сх. Європи, Азії та Пн. Америки. В Україні відомий лише з одного локалітету в Чорногорі: ур. Кізі Улоги, на скелях г. Бребенескул. Адм. регіон: Ів.

Чисельність та структура популяцій
Від 1933 р. вид у названому локалітеті не знаходили; можливо, він зник унаслідок інтенсивного випасання до введення заповідного режиму.

Причини зміни чисельності
Інтенсивне випасання овець.

Умови місцезростання
На кам'янистих схилах, у щілинах скель, на розсипищах, поблизу сніжників. Очевидно, в угрупованнях кл. *Salicetea herbaceae* (союз *Arbidion caeruleae*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Багаторічна трав'яна рослина 3–5 см заввишки, з численними сланкими густо улисненими пагонами. Стеблові пагони утворюють густі дернинки. Листки супротивні, видовжено оберненояйцеподібні, цілокраї, до 6 мм завдовжки та 2,5 мм завширшки, на верхівці тупі та потовщені, з однією ямкою, зверху плоскі, зісподу кілюваті, голі, по краю вийчасті, при основі зрослися попарно, утворюючи коротку піхву. Листки розташовані навхрест та сильно зближені. Квітки поодинокі, верхівкові, майже сидячі. Чашолистки яйцеподібні, тупі, по краю вийчасті. Пелюстки рожево-червоні, обернено-яйцеподібні, 10–11 мм завдовжки, 5–6 мм завширшки, у 2–2,5 рази довші за чашечку.

Плід яйцеподібна коробочка. Цвіте у квітні–червні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Локалітет знаходиться на території заповідної зони Карпатського НПП. Необхідний моніторинг оселища, оскільки можливе відновлення виду з ґрунтового насінневого банку. Заборонено, у випадку знаходження рослини, її збирання, гербаризацію, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне.

Основні джерела інформації

Визначник рослин Українських Карпат, 1977; ЧКУ, 1996.

Автор: Н.М. Сичак

Фото: О.О. Кагало, Н.М. Сичак

ЛОМИКАМІНЬ НАПІВЗОНТИКОВИЙ

Saxifraga pedemontana All. subsp. *cymosa*
Engler (*S. cymosa* Waldst. et Kit., nom. inval.)

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Рідкісний диз'юнктивно поширений вид на межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Гірський середньо-пд.європейський вид. У Карпатах поширений пд.-сх. карпатсько-балканський підвид *Saxifraga pedemontana* All. subsp. *cymosa* Engler, що, крім України, трапляється у Румунських Карпатах і в горах Балканського п-ова, головним чином у високогір'ї. В Українських Карпатах був відомий з єдиного оселища на г. Кобила у пд. частині Свидовця. Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

Можливо, популяція зникла, оскільки протягом останніх 70 років наявність виду у його оселищі не вдалося підтвердити.

Причини зміни чисельності

Можливо, причиною зникнення популяції є природне вимирання чи зміна режиму освітлення внаслідок вирубування навколишнього лісу.

Умови місцезростання

Єдина в Україні популяція була приурочена до вогких, затінених конгломератових скель, розташованих посеред букового лісу на ви-

соті 1100 м н. р. м. Реакція ґрунту слабкокисла. Умброфіт, петрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Багаторічна трав'яна рослина, що має форму подушок і утворює куртини. Листкові розетки 3–5 см діаметром формуються на розгалужених, здерев'янілих при основі стеблах. Базальні листки шкірясті, 3–7-пальчато-лопатові, з тупими лопатями; пластинки коротко опушені, поступово звужуються у широкий черешок. Стеблові листки нечисленні. Квітконосне стебло 5–12 см заввишки. Суцвіття — волоть, утворене 3–7 лійкуватими квітками. Квітконіжки і гіпантій густо вкриті короткими залозистими волосками. Чашолистки лінійно-ланцетні. Пе-

люстки (8) білі, обернено-ланцетні, 9–15 мм завдовжки. Цвіте у першій половині липня, плодоносить у серпні.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Колишнє оселище розташоване поза охоронною територією на важкоприступній скелі і зараз не зазнає активного антропогенного впливу. Заборонено, у випадку знаходження, збирання, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Протиерозійне, ґрунтовірне.

Основні джерела інформації.

Флора УРСР, 1953; Wagner, 1876; Webb, Gornall, 1989.

Автори: Ю.Й. Кобів, Р.Я. Кіш
Малюнок: Т.В. Степаненко

РАННИК КРЕЙДОВИЙ

Scrophularia cretacea Fisch. ex Spreng.

Родина Ранникові — Scrophulariaceae

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Понтичний ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Європейська частина Росії та пд. сх. України:
від Сіверського Дінця до Волги. В Україні —
басейн Сіверського Дінця. Адм. регіони: Хр,
Дц, Лг.

Чисельність та структура популяцій
Ступінь природного поновлення задовільна.
Хоча вид домінує в агрегаціях та утворює
численні локалітети у відділенні «Крейдова
флора» Українського степового ПЗ, площа
угруповань у цілому скорочується. Чисель-
ність популяцій від кількох особин до десят-
ків тисяч. Віковий спектр бімодальний, пра-
восторонній. Відновлення насіннєве. Серед-
ня щільність до 3 особин на м².

Причини зміни чисельності
Антропогенний вплив: порушення при-
родних екотопів внаслідок господарського
освоєння територій, видобування крейди,
випасання худоби, лісорозведення.

Умови місцезростання
Крейдяні та вапнякові відслонення пд.
експозиції, на сланцях. Разом з *Hyssopus*

cretaceus формує піонерні угруповання
на новоутворених відслоненнях, розрід-
жено росте в томілярних угрупованнях
кл. *Helianthemo-Thymetea* (союз *Artemisio
hololeucae-Hyssopion cretaceae*). Ксерофіт, об-
лігатний кретофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Напівкущик, що має потужний кау-
декс і стрижневу кореневу систему. Стебел
кілька, висхідних, 20–50 см заввишки, сірих,
густо вкритих білими залозистими волоска-
ми. Листки з розсіяними залозистими волос-
ками. Квітки числені, в півзонтиках. Чашечка
з вузькоплівчастими частками, стамінодій
довгастий. Віночок темночервоний. Плід
бура коробочка. Цвіте липні–червні. Пло-

доносить у липні–вересні. Розмножується
насіньням.

Режим збереження популяцій та заходи
з охорони

Занесений до Європейського червоного
списку та Червоного списку МСОП. Охоро-
няють у відділенні «Крейдова флора» Ук-
раїнського степового ПЗ та ряді заказників.
Заборонено порушення умов місцезростань
виду, зокрема терасування схилів, заліснення.

Розмноження та розведення у спеціально
створених умовах

Вирощують в Національному ботанічному
саду ім. М.М. Гришка НАН України та Донець-
кому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації

Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Гринь, Білик, 1973;
Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Остапко, 2001,
2005; Собко, 2005; Ткаченко, Генів, Лиманський,
2002; Ткаченко, Дронова, 2003; Флора УРСР, 1969;
ЧКУ, 1996.

Автори: В.М. Остапко, О.В. Зибенко
Фото: О.О. Кагало

